

Reisverslag Guatemala, Mexico en Honduras Deel 2 – april, mei 2009

Quetzaltenango, San Christobal de las Casas, Zapatistas, bezoek Frans van der Hoff (Oaxaca)

Als vervolg op het verslag dat ik rond Pasen opstuurde, hierbij het tweede deel. Waarin ik het laatste gedeelte in Guatemala en een groot deel van mijn verblijf in Mexico beschrijf. Het betreft de periode van rond Pasen tot ruim een week later. Dus ik loop wat achter.

Ik ga vooral in op mijn bezoek aan Frans van der Hoff, mede-oprichter van Max Havelaar die al 36 jaar in Mexico verblijft. Het werd een memorabel bezoek. In een bijgevoegd extra document zal ik een analyse en mogelijk alternatief bespreken van de internationale handel in tropische producten, met name koffie. Dit is vooral voor de insiders bestemd (het verslag werd anders wel erg lang.)

Ondertussen ben ik terug in Guatemala in de hooglanden Nebaj om precies te zijn, na een kort verblijf in Mexico en later Honduras. Ik krijg net als jullie af en toe wat nieuws over de varkensgriep, maar heb waarschijnlijk net op tijd Mexico verlaten. Al zijn er hier ook gevallen bekend, net als bij jullie. Ik blijf hier nog t/m 28 mei en ben dan net op tijd terug om met pinksteren deel te nemen aan de open atelierroute Westelijke Eilanden in Amsterdam (www.oawe.nl).

Nog een paar huishoudelijke mededelingen:

- Inmiddels is in twee tijdschriften namelijk *De Arme Krant van Nederland* en *Ondersteboven* een interview met mij gepubliceerd dat werd afgenomen en geschreven door Hub Crijns, werkzaam bij DISK arbeidspastoraat en de Arme Kant van Nederland / EVA. Dit artikel terug te vinden op <http://www.armekant-eva.nl/artikel77.htm>. Het is een vervolg op een lezing die ik vorig jaar juni voor hen gaf.
- Verder verschijnt een deel van deze reisverslagen met enkele toevoegingen sinds kort ook op www.laruta.nu. Een site met blogs van verschillende mensen die momenteel door Latijns- en Centraal Amerika reizen.

Quetzaltenango (2)

De vorige keer eindigde ik mijn verslag op Witte Donderdag en zaten we midden in de zogenaamde *Semana Santa* (de katholieke Goede Week). Pasen betekent in Guatemala het grootste feest van het jaar, en het land lag 3 tot 4 dagen plat voor een gezamenlijke vakantie. Zelfs op donderdag waren er al veel winkels gesloten.

Daarentegen kent men geen Tweede Paasdag op maandag. Het is ook een week van vele processies door de stad, met als hoogtepunt Goede Vrijdag. Het is een indrukwekkende schouwspel waaraan vele mensen meedoen. Voorop iedere stoet lopen kinderen vaak met wierook. Dan volgt de mannenstoet bestaande uit twee rijen in prachtige kleren en hoeden gestoken mannen die de weg vrijhouden. Het spektakelstuk is dan een enorm bouwwerk, te vergelijken met een soort doods-kist met daarop Jezus aan het kruis. Er zijn wel zo'n 50 man nodig om dit te kunnen dragen. Daarna volgt een fanfare en de vrouwengroep die Maria op een stelling dragen. De processies lopen van een bepaalde kerk een bepaalde ronde en keren dan terug. Dit begint 's morgens en gaat na een middagpauze 's middags en 's avonds door. De toeschouwers hadden zich ook op hun Paasbest gekleed, waaronder de vele aanwezige Maya-vrouwen en -meisjes in hun kleurrijke *huipils*. De Maya-mannen kleden zich over het algemeen Westers. Maar in bepaalde gebieden zoals rond Laguna Chicobal draagt men witte kleding met geborduurde gekleurde motieven.

Op Witte Donderdag kreeg ik mijn ´diploma´ voor 2 weken Spaanse les, eerder had ik al zo´n aandenken gehad bij de Escuela de la Montaña. In beide gevallen werd wel verwacht dat je iets opvoerde, een zang of een paar woorden. Die greep ik aan om iedereen te wijzen op zijn mogelijke verantwoordelijkheid in eigen land, voor zijn of haar deel van de oplossing van de problematiek in Guatemala en andere ontwikkelingslanden. Dit werd een pleidooi voor een drastische hervorming van de vrijhandelsverdragen vooral op gebied van landbouw, het neoliberale beleid van Wereldbank, IMF, WTO en elk land (of EU) kritisch te benaderen, en meer zelfvoorzienend te worden voor voedsel, energie en kleding om de druk op hulpbronnen in het Zuiden te verminderen.

Daarna volgde weer een gezellige avond met veel door de studenten meegebrachte drank, en het door PLQ verzorgde eten, gevolgd door een verblijf in de plaatselijke kroegen. Er verees vanwege Semana Santa ook een soort kermis bij het centrale plein, dus het was minstens zoveel genieten als religiositeit voor de Guatemalteken. De kroegen bleven dus ook gewoon open.

Inmiddels was het ook volle maan, het tijdstip dat de trekking naar de top van de Santa Maria-vulkaan wordt gehouden vanaf middernacht tot een uur of 10 s´morgens. Ik wou deze persé doen in de nacht van Goede Vrijdag op Paaszaterdag, maar was bij diverse tourorganisaties de eerste deelnemer. Dus geen trekking als dit zo bleef. Door wat reclame op PLQ lukte het echter om tien mensen mee te krijgen, en doordat er ook nog 7 anderen kwamen opdagen, hadden we een flinke groep. Door de volle maan hadden we de zaklamp weinig nodig, behalve het laatste stuk in het dichtbegroeide naaldbomenbos. Het wemelt in dit soort landen met weinig achtergrondlicht ook van de sterren, dus een mooie tocht. De eerste groep was al om kwart voor vijf boven, dus ruim een uur voor zonsopkomst waar het allemaal om te doen was. Iedereen had zo´n beetje al haar beschikbare kleren meegenomen tegen de kou, we waren namelijk op 3.772 meter. De maan scheen prachtig over de wolken, en al gauw verschenen de verschillende kleuren als voorbode van de zon. Het was prachtig, we konden zo´n beetje alle bergen in Centraal- en Zuid-Guatemala zien uitsteken boven de wolken. Ondertussen spugde vulkaan El Fuego op zo´n 75 km om de twintig minuten een rookpluim met as de lucht in. De laatste mensen waren net voor zonsopkomst binnen, waarna we koffie geserveerd kregen door de gidsen.

Jammer genoeg gingen we wat vroeg weg, zodat de wolken boven de Santiaguito zo´n 1300 meter onder ons, nog niet waren weggetrokken. Dit is namelijk ook een werkende vulkaan. Vanwege de enorme stofwolken op het pad naar beneden was het zaak voorop te lopen, of zo´n 200 meter afstand te bewaren van je voorganger. Ik koos voor het eerste, en was net als op de tocht naar boven, blij dat ik als 43-jarige nog aardig mee kan met de vooral twintigers. Eén van hen werkte al 2 jaar bij de Duitse ambassade o.a. aan de EU-vrijhandelsakkoorden met Centraal Amerika. Al gauw bleek dat we op compleet andere golflengten zaten. Hij had een veel positiever beeld van de democratie in Guatemala en de positie van het leger b.v.. Het was wel een zeer nuttig gesprek, al vond ik niet dat hij de feiten die ik op PLQ hoorde – die hij kende als linkse school, met een eenzijdig verhaal – kon weerleggen. Zo rond half elf ´s morgens kon ik dan eindelijk wat nachtrust proberen in te halen.

San Cristobal de las Casas

Na de laatste zaken geregeld te hebben op ´Paasmaandag´ kon ik dan eindelijk dinsdag naar Mexico vertrekken. Met weemoed dacht ik terug aan zeer leerzame en gezellige vier weken in Xela en omgeving, waarin ik verschillende mensen beter had leren kennen. Vanaf nu stond ik er weer alleen voor.

En voor ik het vergeet: ik werd ook twee weken prima verzorgd door Auro Morales mijn ´gastmoeder´. Ze verzorgde het eten drie maal per dag, en ik had er een éénpersoonskamer. Het eten was ook een stuk gevarieerder dan eerder tijdens mijn verblijf bij de school in de bergen. Ze gaf ook allerlei nuttige

informatie over de stad Xela, zoals de vertrekplaats die morgen van de minibus naar de busterminal een stuk buiten de stad. Van daaruit vertrok ik om 7.00 uur naar de grens bij La Mesilla via Huehuetenango.

Zoals gewoonlijk had ik niet voor de dure toeristenshuttle-bus gekozen maar voor *de chickenbus* – genaamd naar de bagage die inderdaad nogal eens meegaat – waar de normale Guatemalteek meereist. Soms wat overvol, maar je krijgt hier het meeste van de lokale cultuur mee, en minstens zo belangrijk: het bespaart meer dan de helft van de reiskosten.

Aan de grens vroeg men nog wel of ik meewilde tot aan San Cristobal, maar ik koos voor de onzekerheid. Die viel erg mee; in Mexico zijn zelfs de goedkoopste lange afstandbussen airco, met vaste zitplaats en een Spaanstalige DVD. Wat een overgang. Nadeel van deze bus was dat de dubbelglazen ramen beslagen waren, en foto's knippen vrijwel onmogelijk was.

Opeens zag ik ook veel meer mensen, vooral kinderen met overgewicht. Coca Cola en Pepsi hebben hun blijkbaar veel meer succes met hun opdringende reclames dan in Guatemala. Ook chips doen het goed, bijvoorbeeld als ontbijt. Wat ben ik blij dat toen ik kind was, de chips en de frisdrank beperkt bleven tot de zaterdagavond en feestjes. En dan nog was ik niet echt één van de magersten.

Ik kwam in een leuk hostel terecht Posado Mexico, midden in de prachtige stad. Een soort ontwikkelde en toeristische versie van Xela, met ook mooiere kerken. Maar terwijl in Xela de Maya's gelijkwaardig deel uitmaken van de economie, lopen de Mexicaanse Maya- vrouwen en kinderen (vooral de Chamula's) de hele dag en avond met koopwaar rond. De vrouwen en meisjes met kledingstukken, de jongens vooral met snoep, drinken en sigaretten. Dus hier worden de verschillen tussen arm en rijk op eens veel zichtbaarder.

Ik ben weer zo'n 7 armbanden, en een Chamula-*huipil* rijker, maar voor de rest was het vooral Nee zeggen. Deze huipil (een mooi geborduurd kledingstuk dat alleen vrouwen dragen) komt bij de verzameling van inheemse kleren, die ik door de jaren heen aan het aanleggen ben. Niet alleen omdat ik zo mooi vind, maar ook omdat ik bang ben dat deze traditionele en 'eeuwenoude' kleren vroeg of laat zullen verdwijnen onder invloed van de westerse consumptiecultuur. Guatemala en Zuid-Mexico zijn in de Amerika's één van de laatste bolwerken. En zeker de Ixil-Maya's waar ik nu in Nebaj tussen verblijf zullen het nog lang volhouden, omdat zoveel vrouwen en meiden de kunst van het weven en borduren nog dagelijks uitoefenen. Mijn rugzak is (dus) nu al vol (ook met gekochte boeken en krantenknipsels), en daar komt nog een tas bij die ik bij PLQ heb achtergelaten. Maar ja, *that's me*.

Zapatistas

San Cristobal is natuurlijk ook de plaats waar de Zapatista-opstand in 1994 startte; destijds werd het gemeentehuis bezet. Ik kreeg meteen een goed inzicht in de gebeurtenissen toen en daarna via de documentaire *Zapatistas, chronicle of a rebellion* (uit 2007). Deze werd die week in diverse bioscopen vertoond.

Het ontbreekt me nu aan tijd om de geschiedenis haarfijn uit te leggen, maar het ging er vooral over dat de bevolking in Chiapas en de inheemse bevolkingsgroepen in het bijzonder, al decennia lang zijn achtergesteld ten opzichte van de rest van Mexico. Men verloor daarbij steeds meer het zelfbeschikkingsrecht over de eigen grond en natuurlijke hulpbronnen, mede onder invloed van neoliberale ontwikkelingen. Zo trad op de eerste dag van de opstand het NAFTA-vrijhandelsverdrag met de VS en Canada in werking. De Zapatistas legden dus een link tussen lokale problemen en de globale ontwikkelingen. Mede daardoor werden ze enorm populair binnen de internationale anti- en andersglobalistenbeweging. Maar ook onder de Mexicaanse bevolking kreeg men veel steun, mede door de verschillende marsen door het land die men organiseerden.

Er volgden jaren van meer of minder geweld, maar de militaire aanwezigheid in hun gebied blijft een

steen des aanstoots. De film maakt ook haarfijn duidelijk dat het leger achter paramilitaire doodseskaders zat, die verschillende moorden en minstens één massamoord (in het inheemse dorp Acteal) op hun geweten hebben.

Vredesbesprekingen leiden uiteindelijk tot de San Andres-akkoorden in de jaren negentig. Maar nu tien jaar verder zijn die nog steeds niet in de praktijk tot uiting gekomen, ondanks verschillende beloftes o.a. van president Fox toen die in 2000 aantrad. Wat dat betreft zie ik veel gelijkenissen met de situatie met de Peace Accords die in 1996 in Guatemala werden gesloten.

In 2005 leidde leider *comandante* Marcos ‘de andere campagne’ in de aanloop naar de presidentsverkiezingen. Vreemd genoeg koos hij vooral de linkse kandidaat Obrador als doelwit. Hoewel de verkiezingen frauduleus verliepen, zou dit er aan kunnen hebben bijgedragen dat Obrador deze verkiezingen verloor. Volgens Frans van der Hoff is Marcos mede hierdoor zijn aantrekkingskracht kwijt, en wordt het linkse invloedrijke geluid nu door Obrador gebracht.

Sinds een aantal jaren hebben de Zapatistas binnen 6 regio’s 30 dorpen tot autonoom Zapatista-gebied verklaard. Ik kwam verschillende van deze dorpen tegen op weg naar - (vooral rond Ocosingo) en vanaf Palenque op weg naar de grens bij Frontera Corazol. Ze zijn goed zichtbaar via grote zwarte borden met rode teksten. In San Cristobal ontmoette ik een Engelsman die binnen zo’n dorp actief is als vrijwilliger. Voor de liefhebbers: Als je minimaal zo’n 3 weken tijd hebt en door een selectieprocedure komt, kun je ook naar een Zapatista-dorp en daar nuttig en leerzaam werk doen. Helaas heb ik geen website, maar die lijkt me gemakkelijk te googlen.

Bezoek aan Frans van der Hoff

Levensloop

Ik had al eerder veel van Frans van der Hoff gehoord, en wist dat hij nog steeds betrokken was met fairtrade-koffie in Mexico. Voor een overzicht van zijn zeer rijke levensloop zie: http://en.wikipedia.org/wiki/Frans_van_der_Hoff

Ik hoopte dat ik hem kom opzoeken, en via zijn schoonzus die vlakbij mijn ouders woont, kreeg ik zijn emailadres en zijn woonplaats. Het blijkt dat hij (evenals ik) is opgegroeid op een boerderij in de Peel, en later in Nijmegen ging studeren. Daarna werd hij priester, werkte in Chili tot aan de coup in 1973 ten opzichte van Allende, en vluchtte toen naar Mexico. De gezamenlijke roots lagen echter veel eerder. Hij kwam in 1939 op 1-jarige leeftijd vanuit Friesland naar de Peel (de Rips), dit was ongeveer in dezelfde tijd dat mijn opa vanuit Midden-Limburg op een pas ontgonnen stuk Peel in Veulen een boerderij begon. Verder kende ik familieleden van hem, waaronder Caroline van der Hulst die mij mede met haar collega Maurits van Ravesteijn, op het pad van ontwikkelingssamenwerking en het milieu brachten in de jaren 90. In die tijd had Oikos namelijk een kantoor in Venray, en werkte we vaak samen binnen bewustwordingsactiviteiten van Werkgroep Mondiale Vorming in Venray. Ik herinner me nog de lancering van de Oké-banaan van Max Havelaar in 1996, op een avond over ‘de duurzame consument’.

In 1988 richtte hij samen met Nico Roozen (Solidaridad) Max Havelaar op, en was zo een voorloper op de wereldwijde beweging die sindsdien enorm gegroeid is. De Oké-banaan was het tweede product na koffie dat ook eerlijk te koop is.

Hij is echter al sinds 1980 betrokken bij de koffiecoöperatie UCIRI, een organisatie bestaande uit inheemse Zapotecos-koffieboeren in de staat Oaxaca. Tijdens al mijn reizen trekken vooral juist die inheemse volkeren me aan, omdat ze ons zoveel kunnen leren over de omgang met elkaar met de natuurlijke hulpbronnen. Dus ik zag er naar uit dit gebied met een echte insider te bezoeken, en verder veel te leren van deze man. Ook was ik benieuwd naar zijn mening over het feit dat Nico Roozen

namens Solidaridad de Round Table on Responsible Soy blijft steun. Dit ondanks veel kritiek van boerenbewegingen en ontwikkelingsorganisaties in Latijns Amerika en deels ook in Nederland. (Juist vlak voor mijn aankomst bij Van der Hoff was er in Nederland hierover een actie gestart zie: http://www.gifsoja.nl/Gifsoja/verantwoord_files/gifsoja_nieuwsbrief.pdf)
Al had ik geen idee, hoe lang ik welkom was, en hoe alles praktisch in zijn werk zou gaan.

De eerste ontmoeting

Het was ongeveer 9 uur reizen vanaf San Cristobal via Tuxtla Gutiérrez en Juchitan de Zaragoza naar Ixtepec, waar het UCIRI hoofdkantoor gelegen is. Van daaruit zou ik hem dan opzoeken in de bergen, wat weer een aantal uren verder was. Na een aantal keer mailen, kreeg ik groen licht om te komen. Ik stuurde voor ik vertrok nog een mail, met de exacte aankomsttijden met de hoop dat hij hem zou lezen. Daarnaast belde ik naar het UCIRI-kantoor naar een contactpersoon die me verder zou kunnen helpen met een goedkoop hotel, en de transportgegevens. Mijn Spaanse lessen kwamen nu echt van pas, al verstond ik maar ongeveer de helft. De contactpersoon was er niet maar ik was blij verrast te horen dat *Francisco* zelf naar Ixtepec zou komen, precies rond mijn geplande aankomsttijd . Hij vond het toch beter mezelf te ontmoeten, omdat het inderdaad nogal complex was. Daarbij had hij een afspraak met de parochie en UCIRI, dat hij elk weekend naar Ixtepec zou komen, o.a. om de heilige missen te verzorgen in het dorp Barranca Colorado. Hier woonde hij nog steeds in hetzelfde 111-jaar oude huis, waar hij zo'n 30 jaar geleden was komen wonen. Het is een prachtig traditioneel huis, gemaakt van leem, met een grote tuin. Van der Hoff is al die tijd zelfvoorzienend geweest wat betreft zijn inkomsten, via de teelt en verkoop van allerlei verschillende landbouwproducten. Hij verdient dus geen geld vanuit UCIRI, en ook niet vanuit de Mexicaanse katholieke parochie waar hij bij is aangesloten. Zijn auto is ook in bezit van UCIRI, en is deels betaald met hulp van een Nederlandse ontwikkelingsorganisatie.

De Mexicaanse politiek, drugs, de positie van de Zapotecos

Na een hartelijke begroeting op het UCIRI-kantoor en een korte rit in zijn pickup, hadden we ons eerste gesprek in de tuin van zijn huis, onder het genot van een UCIRI-fruitdrink. Hij nam plaats in zijn hangmat, en zonder een bepaalde te volgen gesprekslijn, kwamen verschillende onderwerpen aan de orde.

Allereerst de Mexicaanse politieke situatie. Door de Zapatista-documentaire had ik een redelijk overzicht van de laatste 15 jaar, maar van der Hoff kon hier allerlei nuttige zaken aan toevoegen. Zo hadden de Zapatista's de Zapotecos – en UCIRI - gevraagd hun strijd in 1994 te steunen. Ze hadden dit echter geweigerd, omdat geweld weer nieuw geweld oproept volgens hem. Verder is de situatie voor de inheemse Zapotecos in Oaxaca vele malen beter (een paradijs noemde ik het) dan voor de Maya's in Guatemala, omdat men in Mexico een revolutie in 1910 en een landhervorming in de jaren 40 en 50 heeft doorgemaakt. Het grondgebied van de Zapotecos (die bij UCIRI betrokken zijn) is daardoor gemeenschappelijke grond in plaats van in privebezit door slechts enkele grootgrondbezitters.

Ook heeft Oaxaca vergaande bevoegdheden om bijvoorbeeld de teelt van genetisch gemodificeerde mais tegen te houden. Als de autonome gemeenschappen dit weigeren, volgt de provincieoverheid dit besluit. Dit is geregeld in de Mexicaanse grondwet. De kwestie is nu erg actueel, omdat Mexico zojuist de teelt van gentic heeft toegestaan. Dit uiterst risicovol omdat mais oorspronkelijk juist uit deze regio afkomstig is, en eventueel nog voorkomende wilde varrianten en de enorme diversiteit van rassen besmet kunnen worden. Men houdt dan wel in tegenstelling tot de 250 meter die Nederland wil gaan hanteren, een minimale afstand tussen gentic en gangbaar van 6 kilometer aan. Maar een blijvende besmetting, en het verlies van waardevolle genen blijft groot.

Ook de steeds grotere problematiek rond de drugsbendes passeerde de revu. Omdat het leger en de politie de hoofdwegen nu streng controleren, vindt steeds meer transport over kleine bergwegen plaats. Dat geldt bijvoorbeeld voor wapentransporten vanuit de VS naar de bendes in Centraal Amerika. Van der Hoff vertelde dat boeren die de weg desgevraagd uitleggen aan de chauffeurs van de SUV-karavanen, daarna worden doodgeschoten. Men heeft hen nu het advies gegeven direct de bossen in te vluchten, als men een dergelijke karavaan ziet. De televisiebeelden zullen de meesten wel niet ontgaan zijn; in Mexico maar ook Guatemala heerst momenteel een bendeoorlog vooral rond deze illegale drugshandel. Vorig jaar zijn in Guatemala 6.000 mensen vermoord in relatie tot deze (drugs)bendes. Daarbij is er een grote betrokkenheid van corrupte politiemannen, soldaten, politici en overheidsfunctionarissen. Al is het heel moeilijk hier een inzicht in te krijgen. Ook al omdat er regelmatig journalisten vermoord worden. Volgens hem zijn de bendes beter bewapend dan het leger ondertussen. Ook worden normale burgers door de bendes gedwongen te verhuizen.

Op mijn vraag waarom de drugs niet legaliseren, antwoordde hij echter ontkennend. De schade aan de samenleving, vooral vanwege de gezondheidszorg, zou dan alleen maar toenemen.

Ik kwam met dit idee omdat het leed rond drugs nu vooral wordt geleden door onschuldige mensen, terwijl er weinig wordt gedaan aan de eerst verantwoordelijken namelijk de gebruikers in vooral de VS. Zij maken vrijwillig een keus om te gaan gebruiken. Ik heb minder medelijden met hen dan alle onschuldige burgers en boeren die b.v. in Columbia sproeivliegtuigen over hun voedselgewassen gespreid krijgen. Legalisering zou ook meteen alle aantrekkelijkheid om zich hier verder mee bezig te houden, bij de drugsbendes weghalen.

Koffie

Natuurlijk kwam ik ook om te leren over hoe de fairtrade in koffie in de praktijk in zijn werk gaat en voor zijn mening over een aantal alternatieven, deze vragen had ik echter bewaard voor een interview dat ik met Frans van der Hoff zou houden. Hij gaf toestemming dit op video op te nemen, en dat zouden we zaterdagmiddag doen.

Wel hoorde ik alvast dat de wereldmarktprijs op dat moment (19 april 2009) \$ 111 per zak van 100 pound was (45,368 kg). Omdat UCIRI vooral met contracten werkt, heeft men weinig te maken met deze koffieprijs. Tijdens de koffiecrisis in de jaren 2002-04 was de prijs gezakt tot \$ 60, een historische dieptepunt.

Ook vertelde van der Hoff over een meningsverschil met Nico Roozen over *Utz Capeh*-koffie. Dit keurmerk wordt verkocht door de grotere merken als Douwe Egbert onder het mom een stukje beter dan gangbaar te zijn. Volgens van der Hoff is de meerprijs die de boer ontvangt, echter net genoeg om de extra certificatiekosten te dekken, en schiet er dus niets mee op. Dit als fair trade te bestempelen zoals Roozen wil, is volgens van der Hoff 'boerenbedrog'. Roozen nam hem dit niet in dank af.

Met dit in het achterhoofd was ik dus ook benieuwd naar zijn mening over de vergelijkbare steun van Solidaridad aan de Round Table on Responsible Soy. Hier liet hij zich echter niet over uit.

Het voortgezette gesprek de volgende dag

Om 20.00 uur ging iedereen slapen in zijn dorp dus hij bracht me om 19.30 terug naar mijn hotel. Over een andere weg, want op de zandweg waar we over kwamen vondern regelmatig roofovervallen plaats. We spraken af om 8 uur de volgende morgen.

We brachten eerst een hoognodig bezoek aan een garage, tijdens het wachten maakte ik mijn laatste vragen voor het interview van die middag af. Daarna gingen we terug naar het UCIRI-kantoor, waar hij zijn email checkte en diverse nieuwsbronnen raadpleegde. Ondertussen praten we over van alles en nog wat. Het was al meteen duidelijk dat hij een heel belezen en wijze man is. Hij is nu 70, maar lijkt nog de energie van een veertiger te hebben. De zes boeken die hij schreef zijn helaas nooit in het Nederlands, Engels of Duits vertaald. Wel zijn ze in andere Europese talen en zelfs in diverse

Aziatische landen verschenen. Verder ‘verzamelt hij ere-doctoraten’ over de hele wereld, als grondlegger van de wereldwijde fairtrade-beweging. Hij wordt veel geïnterviewd door kranten en televisiezoekers over de hele wereld. Ook sprak hij de WTO toe in Geneve, en zorgde er zo (mede) voor dat minimum-prijsafspraken voor fairtrade-producten door de WTO werden toegestaan. Ik was ook erg geïnspireerd door twee artikelen die Jan Vugts (mede bestuurslid bij Vóór de Verandering) me opstuurde. Hij probeert duidelijk de sociale – en milieuproblematiek en de oplossing ervan, aan elkaar te verbinden. Dat doet hij onder andere via het propageren van ‘fatsoenlijke armoede’ voor de hele mensheid. Binnen deze ‘armoede’ zijn alle wezenlijke basisbehoeften vervuld, zoals voeding, werk, zelfrespect en publieke participatie. Daarnaast is er voldoende ruimte voor de natuur. Het is volgens hem geen achteruitgang of een weg terug, maar vooruitgang waar iedereen baat bij heeft. Het spreekt mij zeer aan omdat ik grote gelijkenissen zie met de regionalisering van hulpbronnen en markten, waar ik samen met andere leden van werkgroep Vóór de Verandering voor pleit. Ik hoopte dan ook dat we in de loop van de komende dagen tot een uitgewerkter alternatief zouden kunnen komen. Hierin zou ook een belangrijke plaats moeten worden ingenomen voor de eerlijke en milieuvriendelijke handel in tropische producten (zoals koffie, thee, cacao, rubber), waarvoor geen alternatieve teelten zijn in Europa. Juist Frans van der Hoff’s ideeën hierover zouden zeer waardevol zijn. Het liep allemaal anders.

De Groeneveldlezing, en een onverwachte discussie over subsidies en bescherming

Hij legde het concept *fatsoenlijke armoede* verder uit binnen de Groeneveld-lezing in 2006 georganiseerd door het ministerie van LNV. Op die dag kreeg hij ook de Groeneveldprijs. (Jammergenoeg kan ik geen link vinden van dit document, wel van de aankondiging: http://www.minlnv.nl/portal/page?_pageid=116,1640782&_dad=portal&_schema=PORTAL&_p_ws_item_id=21161).

Ik voelde me zeer vereerd dat Frans dit document opzocht en plotseling woord voor woord de hele lezing voorlas. 27 pagina’s lang en een uur durend. Ondertussen stelde ik af en toe een vraag of maakte een opmerking, of bewaarde die voor later. Ik was blij verrast over de gezamenlijke inzichten. Een kritische opmerking over de Indiër Sen, had ik achteraf misschien beter in kunnen slikken. Hij schreef namelijk het voorwoord voor de *Make trade fair*-campagne van Oxfam(Novib) in 2002. Een campagne die hen op veel kritiek kwam te staan van o.a. Walden Bello en Vandana Shiva, omdat Oxfam verder ging op het neoliberale handelsverhaal en vooral ontwikkeling wilde via de exportmarkt. Van der Hoff zou nog eens een boek met Sen schrijven, maar het was er nooit van gekomen, en zei dat Sen geen liberaal was. Ik zei voor de zekerheid dat mijn kritiek niet gericht was op Sen, maar op Oxfam.

Hij had de Groeneveldlezing in een paar dagen geschreven, en schrijft dus goed en snel. De vorige dag had hij al verteld dat hij na het uitspreken van de lezing in 2006 in gesprek raakte met (ex)minister Veerman. Hij verschilde met hem duidelijk van mening over de wenselijkheid van grootschaligheid in de landbouw. Verder vertelde Veerman hem over de \$ 2,5 subsidie per koe per dag, die een Europese koe zou krijgen. Een cynisch gegeven vergeleken met de 3 miljard mensen die het met minder moeten doen. Gelukkig kreeg ik toen de tijd van hem om uit te leggen dat er wat mij betreft een misvatting in het spel is. Een deel van de \$ 2,5 is namelijk geen subsidie die de overheid geeft, maar komt voort uit marktbescherming. De voedingsindustrie en handel kan dus niet onder een bepaalde prijs inkopen op de wereldmarkt, en is verplicht deels van de eigen boeren in te kopen. Wetende dat de wereldmarkt voor zuivel een overschotsmarkt is die niets met een eerlijke prijs te maken heeft, wordt deze marktbescherming wat mij betreft door neoliberale economen, onterecht als subsidie bestempeld. Men noemt het hogere loon van hen ten opzichte van hun collega’s in Afrika toch ook geen subsidie, toch worden de grenzen voor mensen dichtgehouden en vindt iedereen dat

normaal. Frans hoorde de dag eerder het verhaal rustig aan, en reageerde verder niet.

Frans ging nadat ik hem bedankt had voor het uitspreken van de lezing, op zoek naar zijn bronnen waaronder een het *Human Development Report* van de UNDP uit 2003. Hij zocht op het woordje *cow*, en al gauw kwamen we uit op de exacte gegevens. Een Japanse koe kreeg zelfs nog meer ‘subsidie’ namelijk \$ 2.700 per jaar. Dit terwijl Japan helemaal geen subsidies gebruikt om melk te dumpen, en maar deels zelfvoorzienend is. ‘Hoe kun je landen die wel dumpen over één kam scheren met andere landen die andere landen geen vlieg kwaad doen en hun boeren beschermen.’ vroeg ik me af. Plotseling kwam hij echter op voor de rechten van de westerse consument, die te veel voor zijn voedsel zou betalen door deze bescherming. Zo zouden we Argentijns rundvlees en melk uit Nieuw Zeeland onterecht tegenhouden. Hij vond mijn pleidooi voor bescherming wel erg liberaal!?

Een ander stukje in het UNDP-report ging over de schadelijkheid van importquota b.v. ten opzichte van ACP-landen voor suiker. Juist over dit onderwerp had ik me in 2004 ontzettend boos gemaakt, toen het ANP-nieuws meldde dat door de Europese suikerhervormingen, de subsidies aan suikerboeren werden verlaagd. De werkelijkheid was precies andersom; men kreeg eerder geen subsidie vanuit Brussel, en door deze hervorming juist wel. De lagere suikerprijs werd namelijk gecompenseerd door een inkomenssubsidie. Het gevolg van deze gedachtengang is dus dat de prijzen aan de boeren dalen, marktbescherming wordt verlaagd en handelsverstoringe subsidies zelfs groeien. De enige winnaar: de voedingsmiddelenindustrie en detailhandel die onder de kostprijs kan inkopen, en het voordeel meestal niet aan de consument doorberekend vanwege de enorme marktmacht.

Ik had me op reis in Vietnam in 2003 ook al geërgerd over de UNDP – een VN-instelling – die Vietnam adviseerde desnoods maar eenzijdig te liberaliseren (dus verder te gaan dan WTO-verplichtingen) en zich op de wereldmarkt te storten.

Ik kan me voorstellen dat ik daardoor vol ongeloof overkwam toen ik zijn mening hoorde, en vervolgens te fanatiek deze misvattingen recht wou zetten. Tijdens mijn eerdere lezingen lukt dat altijd aardig, maar misschien komt dat ook deels door het *preaching for the converted*. Maar ik zag dit ook juist als een kans omdat Frans van der Hoff zo’n invloedrijk man was, en hij juist binnen de Groenveldlezing praat over een herverdeling van natuurlijke hulpbronnen.

Ik wou Frans dus om te beginnen graag het complexe suikerverhaal uitleggen, maar plotseling had hij geen zin meer in het gesprek. Ik kon het suikerverhaal wel mailen. Onze mening zou mijlenver uit elkaar liggen. Toen ik zei dat ik het helemaal eens was met zijn Groeneveld-lezing, zei hij dat we het niet met elkaar eens hoeven te zijn.

Ik wist niet wat me gebeurde, maar realiseerde me dat er ook een einde aan mijn bezoek zou zijn gekomen. Hij zei dat hij zijn tijd wel beter kon besteden, dat ik mijn beroep niet duidelijk genoeg had uitgelegd, dat ik hem uithoorde en hij niet wist wat er met zijn verhalen zou gebeuren. Dat ik naar Palenque (Maya-ruines) wilde na dit bezoek had hem al meteen doen twijfelen over mij, en ik moest maar eens goed met mijn vader praten (als boer, neem ik aan). Ik zei dat ik juist wou leren van de boeren hier en van hem. Na tien jaar tijd in Mexico, wist hij nog niks zei hij. Laat staan dat dat lukt in een paar dagen.

Ik probeerde nog van alles om hem op andere gedachten te brengen, maar hij gaf me een hand, wenste me goede reis, en reed weg. Daar stond ik om 13.00 uur buiten het UCIRI-kantoor in mijn eentje in de brandende zon. Het voelde net alsof een vriendin een verkering plotseling had uitgemaakt. Een enorme dreun voor mijn zelfvertrouwen, want hoe was het mogelijk dat ik dit bezoek niet tot een goed einde had weten te brengen. Ik voelde dat er meer in het spel was dan een verschil van mening, hier werd ik als mens miskend om wie ik was. Ik had een keuze gemaakt om te werken aan de onrechtvaardige economische structuren en handelsverdragen in een land dat ze mede veroorzaakt, in plaats van als ontwikkelingswerker aan de slag te gaan. Ik had gehoopt dat hij dat respecteerde. Wat

me echter niet was gelukt was zijn vertrouwen te winnen, een persoonlijk falen, waar ik hopelijk van geleerd heb, na de situatie een aantal keren te hebben teruggespeeld in mijn gedachten.

En hoe zou ik dit gebeuren in het reisverslag gaan vermelden? Verzwijgen, verbloemen of kort houden, om een afgang te besparen? Ik dacht later aan een uitspraak van Gandhi, die zei dat iets verzwijgen ook een soort van liegen is, vandaar dit wat uitgebreidere verslag.

Het vervolg

Net als dat een vriendin het uitmaakt, hoopte ik die middag dat van der Hoff zou terugkeren op zijn besluit, en keek af en toe of zijn auto niet voor mijn hotel stond. Een half uur na het gebeuren had ik echter al mijn bus teruggeboekt via Tutxtla Gutierrez naar Palenque, nog voor diezelfde nacht.

Ik had oorspronkelijk op een verblijf hier van zo'n 3 dagen gerekend hier, maar zijn verhalen over een ecotoerisme project dat door 'zijn' boeren wordt gerund, brachten me op andere gedachten. Wie weet blijf ik wel een week of zo, het zag er heel aantrekkelijk uit. Met enig cynisme bedacht ik me, zo'n kwartier nadat Frans was weggereden, dat ik in ieder geval wat had gewonnen op mijn toch al drukke reisplanning voor de komende anderhalve maand. Maar dat was een psychologisch trucje om het verlies sneller hopen te verwerken.

Ik nam nog een besluit en dat was hem na een uur of drie een redelijk lange mail te sturen, waarin ik inging op zijn kritiekpunten. Ik ging ook wat meer in op mijn achtergronden en bedoelingen met dit bezoek. Die waren niet erg op de voorgrond getreden, omdat hij er eerder niet naar vroeg. Enkele fragmenten:

'Ik vind het erg jammer hoe we uit elkaar zijn gegaan. Het kwam voor mij als donderslag bij heldere hemel, en vraag me nog steeds af hoe het zo ver heeft kunnen komen.

Het spijt me dat ik misschien te fel was in mijn aanval op de UNDP, of Sen in verband bracht met een meer neoliberale koers van Oxfam-Novib. (Nogmaals hij schreef alleen het voorwoord van hun rapport Make trade fair.) Maar als volwassenen onder elkaar had ik gehoopt dat ik de - wat mijn betreft - neoliberale visie van de UNDP had kunnen uitleggen.

(...)Hoewel ik me als mens even miskend voelde, respecteer ik je keuze natuurlijk, jij bent de gastheer en gaat over je eigen tijd. Ik wens je veel succes met je verdere heel nuttige werk.'

Gelukkig antwoorde hij een week later. Omdat het meteen ook een beeld geeft van de situatie wat betreft de koffieboeren dat ik graag met eigen ogen had willen zien, neem ik het helemaal op. Het geeft ook iets aan van het wantrouwen van Frans van der Hoff naar journalisten en pottenkijkers, wat hij ook heeft ten opzichte van NGO's. Ik had graag geweten waarop dat wantrouwen gebaseerd is, en graag willen meedenken over hoe dat eventueel te verbeteren.

Subject: sorry en nogmaals sorry

Date: Wednesday, April 22, 2009, 4:06 AM

Beste Guus, heel veel sorry voor de wat onzalige afloop van het gesprek. Ik kan er redenen voor aanvoeren, maar het had zo niet gemogen en ik hoop dat je me dat vergeeft. Ik was doodmoe, had een erg drukke week boven gehad, veel werk, afrastering maken rondom het terrein om de paarden en loslopende koeien buiten te houden, veel werk in de tomaten kas en in diezelfde week twee interviews moeten geven aan Franse kranen (Liberation en Figaro) en dan te weten dat ik de pest heb aan journalisten en dat mag je niet laten blijken: vreet energie weg. Je schiet er namelijk niets mee op en je moet het hele abc uitleggen en je weet nooit wat ze er van maken, want rapportages zie ik nooit meer terug. En die morgen had iemand van de boeren me net voor gesteld om gewoon journalisten niet meer toe te laten en naar boven (in het dorp waar ik normaal woon en werk, Buena Vista) te laten komen want ze weten dat het nooit veel uithaalt. We worden er geen cent beter noch een cent wijzer van. We hebben hier geleerd dat protesteren belangrijk is, maar geen enkele zin heeft als je niet een daadwerkelijk en in de praktijk brengen van alternatieven zoekt. 'Protesta si, Propuesta tambien' en dat is niet eenvoudig. Via organische landbouw proberen we een weg te vinden, moeizaam want wordt netjes in gekaderd, Fair

Trade: en dat is momenteel een rommeltje aan het worden zodat we hier in Mexico en America Latina een nieuwe weg proberen te gaan: fairtrade lokaal en toegevoegde waarde aan de producten in ons land zelf etc. We zitten met een regering die de boeren nog niet eens ziet staan, lastig zijn en dingen laten gebeuren die niet door de beugel kunnen. Juist deze week is de auto van het bestuur die naar Ixtepec moesten onder vuur genomen: 12 kogels, maar gelukkig niets gebeurd, alleen blikshade!! Wonder wel. Ik vond je af en toe 'emmeren' over neoliberalisme en een uit de kast gehaald protectionisme etc. Goed vanuit de boekjes, maar zonder ziel en alternatief. OK, op ene gegeven moment was al mijn geduld en energie op, wilde rust en nog eens rust en een middag inde week rust hebben is niet teveel, ben onderhand zeventig en dan is de motor vlugger moe.

Nogmaals: sorry, veel succes. Groeten Frans

Waarop ik antwoordde dat ik misschien iets beter had moeten aandringen op een goede tijdsplanning, waarin hij zijn welverdiender rust had kunnen pakken. Verder ging ik onder andere nu wel in op het suikerverhaal, en vertelde dat ik me erg aangesproken voel tot het *voedselsoevereiniteit* zoals gepropageerd door de internationale boerenbeweging Via Campesina. (Toevoeging nu: Dus wat mij betreft wel degelijk een 'protectionisme' gebaseerd op praktijkervaringen van miljoenen boeren wereldwijd, in plaats vanuit 'de boekjes' .)

Ik vroeg tenslotte of ik het geplande interview eventueel tijdens zijn bezoek in Nederland in juni kon houden. Hier heb ik verder geen reactie meer op gehad. Achteraf nog eens het geheel overdenkend, had ik meer op zijn mail in moeten gaan, en moeten zeggen dat ik het jammer vond dat hij me niet eerder over deze problemen had verteld. Hoe dan ook: het was een leerzame ervaring, en ik ben blij dat ik geweest ben.

Ik zal Frans van der Hoff dit verslag ook opsturen, zodat hij dit wel terugziet en eventueel opmerkingen kan maken.

Tenslotte

De laatste bus van Ixtepec naar Juchitan vertrok om elf uur s'avonds, waarna ik zo'n 4 uur de tijd had om mijn dagboek vol te pennen over het gebeurde. Uiteindelijk zou ik rond vijf uur s'middags in Palenque aankomen. Het verslag is echter nu al 11 pagina's lang, en de insiders krijgen nog een artikel dat ik schreef over de handel in tropische producten, dus hier laat ik het bij.

Zie voor dit artikel: <https://guusgeurts.nl/gg/wp-content/uploads/2024/09/09-05-09-Een-analyse-van-en-alternatief-voor-de-huidige-handel-in-tropische-producten.pdf>

Guus Geurts

8 mei 2009

vanuit Nebaj - Guatemala

guusgeurts@yahoo.com, www.guusgeurts.nl